

SPRÁVA Z OLOMOUCA

V dňoch 13. a 14. októbra 2000 sa v Olomouci uskutočnilo zaujímavé podujatie. Centrum pre teológiu a prírodné vedy, Berkeley, Kalifornia (Európska pobočka Univerzita Lund, Švédsko), Cyrilometodejská teologická fakulta (novozaložené centrum VAN - Centrum dialógu vedy a náboženstva) a Prírodovedecká fakulta (Katedra organickej chémie) Univerzity Palackého v Olomouci usporiadali medzinárodnú interdisciplinárnu konferenciu *Veda a náboženstvo 2000: od konfliktu k dialógu*. Hlavným spiritom agens celého podujatia bol **František Mikeš**, riaditeľ Eastren Laboratories, Springfield, Massachusetts, ktorý s pozoruhodným nasadením celé podujatie doslova "na diaľku", zo svojho pôsobiska v Amerike, zorganizoval. Jeho zanietenosť, s akou sa snažil dostať na pôdu konferencie čo najviac zaujímavých príspevkov, bola skutočne pozoruhodná.

Vzťah vedy a viery bol v dejinách myslenia polarizovaný. Veda sa do teologickej reflexie dostávala spravidla iba sprostredkovane - napríklad ako súčasť sekularizovaného sveta, ktorého problémy s takou naliehavosťou oslovovali pomerne široký okruh protestantských teológov prvej polovice tohto storočia. Aj v tomto období však veda zostávala za hranicami teológie (patrila k "dospelému svetu", ktorý vyžaduje zmenu teologického pohľadu - Bonhoeffer, Bultmann, alebo bola s teologickým pohľadom priam "na nože" - pripomeňme osud katolíckeho veľikána vedy P. Teilharda de Chardin), t.j. žiadna teológia sa v duchu tradičnej polarizácie veda verzus viera vedecký pohľad na svet nesnažila *organicky* zabudovať do svojho systému.

S časovým odstupom sa problémy vzťahu sekularizovaného sveta a kresťanského náboženstva a teológie dostávajú do centra pozornosti širšej kresťanskej komunity. Z hľadiska vzťahu vedy a kresťanskej teológie je tu však istý posun. V súčasnosti sa situácia začína meniť - dialóg teológie a vedy začína nadobúdať reálnu a inštitucionalizovanú podobu a začínajú sa objavovať aj pokusy o ich organické prepojenie (napr. teológia evolúcie, o ktorej ešte bude reč). Konferencia v Olomouci bola živým dôkazom reálnosti tohto procesu: sponzorsky ju podporilo Centrum pre teológiu a prírodné vedy (CTNS) v Berkeley, USA, prostredníctvom svojej európskej pobočky so sídlom v Lunde vo Švédsku a jej súčasťou bolo aj otvorenie už spomenutého Centra VAN (Centra dialógu vedy a náboženstva) na Cyrilometodejskej teologickej fakulte Univerzity Palackého.

Mottom prvého dňa konferencie bola sugestívna otázka: *Je evolúcia zlučiteľná s náboženstvom?* Po uvítacích prejavoch zástupcov sponzorujúcich inštitúcií odzneli dve pozoruhodné tematické prednášky: **John F. Haught**, riaditeľ Georgetown Center for Study of Science and Religion a profesor teológie na univerzite v Georgetowne hovoril na tému *Boh po Darwinovi: otázka Božej prozreteľnosti a evolučná veda*. Odmietol sa v ňom pridať k vedcom, ktorí z Darwinovho odkazu vyvodili záver, že teológia k nemu nemá čo dodať a že je teda zbytočná, ale aj k teológom, ktorí pod tlakom tohto odkazu ďalej úporne bránia hranicu oddeľujúcu vedu od teológie a obhajujú hierarchický obraz vesmíru nezlučiteľný s evolučnou teóriou. Keď teológia prestane chápať božiu

prozreteľnosť iba ako prítomnosť rozumného plánu (intelligent design), hierarchicky a staticky štruktúrujúceho vesmír, a začne ju chápať ako boží prísľub zahrnujúci celok prírody v jej vývoji, urobí potrebný krok - prejde od prirodzenej teológie (hľadajúcej stopy Boha v prírode) k teológii prírody, t.j. k evolučnej teológii organicky absorbujúcej onú "nebezpečnú Darwinovu ideu".

Druhá prednáška **I. Deliovej** z Washington Theological Union, Washington DC, USA *Božie pôsobenie vo svete chaosu: Božia pokora a jej moc* tematizovala z teologického hľadiska ďalší zaujímavý predmet súčasných vedeckých diskusií - problém chaosu. Odpovedala v nej na tri závažné otázky, ktoré prirodzene vyvoláva teória chaosu v myslení každého dynamicky uvažujúceho teológa: Aký je to Boh, ktorý pripúšťa chaos?; Aké je miesto Boha v dynamickom a sebaorganizujúcom sa svete?; Akú budúcnosť má sebaorganizujúci sa svet vo vzťahu k Bohu? Z jej odpovedí vyplynulo, že predstava chaosu nie je nekompatibilná s predstavou boha ako dobra a sebaodovzdávajúcej sa lásky (pracovne som si jej koncepciu nazvala "teológia chaosu").

V tento deň odznela ešte mimoriadne zaujímavá prednáška z videozáznamu určeného pre konferenciu - **Josef Svoboda** z Katedry biológie na Univerzite v Toronte sa nad evolúciou zamyslel "pohľadom zvnútra". Vo svojej prednáške *Na prahu tretieho prechodu: reflexe o význame evolúcie a budúcnosti ľudstva* načrtol základné evolučné etapy i ďalšie možné perspektívy - optimistické i menej optimistické - nášho vývoja.

Posledným vystúpením prvého dňa bola prednáška **Thomasa Schnelzera** z Katolíckej teologickej fakulty z Regensburgu, SRN *Novozákonné zázraky a prírodné vedy*, v ktorej analyzoval rôzne chápania možného porušenia prírodného zákona a konfrontoval ich s pojmom zázraku v teológii.

Mottom druhého dňa konferencie bola otázka *Prečo je rozhovor vedy s náboženstvom dôležitý?* **Lodovico Galleni** z Katedry zoológie z Univerzity v Pise, Taliansko našiel na ňu odpoveď v živote a diela Teilharda de Chardin. Vo svojej prednáške *Syntéza vedy a viery podľa Teilharda de Chardin: Perspektíva pre budúcnosť biosféry* čerpal najmä z Teilhardovej vedeckej korešpondencie a z jeho raných antropologických prác, pričom presvedčivo ukázal heuristický vplyv jeho náboženskej vízie na formovanie jeho obrazu evolúcie.

Ďalším pozoruhodným vystúpením bola prednáška **Eduarda Krumpolca**, vedúceho Katedry systematickej teológie CMTF UP, Olomouc, pôsobiaceho v súčasnosti na Lateránskej univerzite, *Antropický princíp a jeho teologické dôsledky*. Zmapoval v nej dejiny tej línie kozmológie 20. storočia, ktorá začína Diracovými úvahami o možnostiach zmien fyzikálnych konštánt vo vývoji vesmíru a končí formuláciou antropického princípu. Priblížil rôzne verzie tohto princípu a rozvinul jeho interpretáciu z hľadiska kresťanského kreacionizmu. Vzájomné prepojenie vedy a teológie vyznelo v jeho príspevku azda najpresvedčivejšie a najorganickejšie - z hľadiska vedeckého je antropický princíp vlastne nepochopiteľná náhoda, z hľadiska teológie nadobúda hlbší zmysel.

Zlatica Plašienková z Katedry filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty UK, Bratislava spracovala vo svojej prednáške *Teilhardove úvahy o večnom ženstve - inšpirácia pre ekospiritualitu* pomerne marginálnu tému Teilhardovho rozsiahleho diela.

Gernot Eder (Atominstitut der Oesterreichischen Universitäten a technische Universität, Viedeň) vo svojom provokujúcom príspevku *Veda a náboženstvo: ako dnes spolu vychádzajú?* spochybnil ulpievanie na tradičných princípoch katolíckej teológie (napríklad princíp transsubstanciacie) - ich reinterpretácia je podľa neho nevyhnutným predpokladom organického prepojenia tejto teológie s výsledkami vedeckého výskumu. **Igor Kišš**, dekan Evanjelickej teologickej fakulty UK, Bratislava, prezentoval vo svojej prednáške *Výsledky prírodných vied a prirodzené zjavenie* zaujímavú myšlienku, že vedecké bádanie je ďalšou oblasťou Božieho zjavenia vo svete. Z tohto hľadiska bude musieť podľa neho súčasná teológia prehodnotiť svoj vzťah k vede. Zaslúžený ohlas i polemické reakcie vzbudila prednáška **Ladislava Kvasza** z Katedry humanistiky FMFI UK, Bratislava *Dejiny matematiky a prirodzené zjavenie*. Objavným spôsobom v nej načrtol paralely medzi dejinami matematiky a vývojom náboženských foriem. Jeho epistemická analýza týchto dvoch zložiek kultúry odkryla hlbšie vrstvy a analogické mechanizmy transcencie.

Celkový mimoriadne pozitívny dojem z celého podujatia trochu zatienila emotívne podfarbená diskusia, ktorá sa rozprúdila po vystúpení **Ctirada V. Pospíšila** z Katedry systematickej teológie CMTF UP *Mimozemské inteligencie a vykúpení skrze Krista*. Jej obsah prezradil, že integrácia vedy a viery, resp. teológie nie je pre kresťanskú komunitu až taký bezproblémový a prirodzený proces, ako by sa mohlo zdať podľa prevažnej väčšiny konferenčných príspevkov, a najmä to, že sa neodohráva len za okrúhlymi stolmi v atmosfére úprimnosti a profesionálnej zanietenosti, ale aj v silových poliach sporov medzi tradicionalistami a modernistami a v kontexte ich mocenských vplyvov.

Celkového ducha a smerovanie konferencie - otvorenosť skúmaniu všetkých aspektov vzťahu vedy viery, resp. teológie - však potvrdilo aj zaujímavé záverečné video s komentárom **F. Mikeša** *Chémie mozku a náboženská zkušenosť*, v ktorom sa hľadali a analyzovali paralely medzi náboženskými extatickými stavmi a stavmi umelo navodenými rôznymi drogami.

Lubica Hábová

PhDr. Lubica Hábová, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR